

OM OG FRA BODSFÆNGSLET I CHRISTIANIA.

Det af mig styrede fængsel er som bekendt ordnet efter loven af 12 Juli 1848, som opstiller reglerne for et pensylvansk cellefængsel. Jeg har i nærværende Tidsskrifts 2den årgang forklaret, hvorledes de strænge regler om isolationen på grund af omstændighederne lidt efter lidt bleve opgivne, og hvorledes de igen senere, så godt det lod sig gøre, bleve førte tilbage til sin ret. Jeg er nu tilbøjelig til at gå et skridt videre, idet jeg ikke længere er tilfreds med det nuværende forhold, men længes efter det virkelige, som loven har tænkt på, og som både Sverige og Danmark have bragt i anvendelse. På fængselsmødet i København sommeren 1880 opstillede jeg spørgsmålet om det afskrækkende moment, navnlig for den korte cellestraf. Skønt spørgsmålet syntes at interessere, var der dog ikke en eneste, som kunde give mig noget vink. Det blev endogså sagt, at cellesystemet i og for sig indeholdt momentet, og at man ikke behøvede noget skærpende tillæg. Det forstår jeg endnu ikke, da jeg ikke begriber, hvori forskellen ligger mellem det med arresten i celle forbundne onde og selve cellestraffen, navnlig når den er på kort tid. Men hvad jeg efter mødet i København har begyndt at forstå, det er, at cellestraffen hos os på grund af modifikationerne i isolationen

i væsenlig grad må være mildere end den korrekte cellestraf i Sverige og Danmark. Og dette er en overordenlig vigtig ting under nuværende omstændigheder, da der i det øjeblik jeg nedskriver disse linier ikke sidder færre end 52 fanger i mit fængsel med en straffetid af under 8 måneder, som er minimum for cellestraf i Danmark, og under alle omstændigheder, så længe den virkelige straffetid reduceres, fordi den skal afsnes i celle. Først straffens onde, så tanken på dens frugtbringende følger, først smerten, så lindringen deraf, ikke smerte og lindring blandet sammen fra første øjeblik, det bliver noget mismask, som hverken afskrækker forbryderen eller dem, „som betragte forbrydelsen,“ dem i den store hob, som endnu ikke have taget det første farlige skridt på forbryderbanen. Mange steder i vort land hersker der en stor skræk for vort fængsel, og det er jo meget godt. Men skrækken taber sig snart, når fangen har sat sig ind i forholdene, har set de store, lyse haller, og har lagt mærke til, at han ikke så aldeles er skilt fra sine medfanger, som han daglig ser, når han bringes til luftning, til skole, for ikke at tale om helligdagene, da han sidder sammen med dem langs murene. Det er jo en stor, om end utilladelig trøst i et fængsel, hvis princip er, at den ene fange ikke skal existere for den anden. Den lovmedholdelige, systematiske isolation mener jeg i og for sig er et afskrækkende moment, og den må man holde strængt på, ialfald så længe man holder på straffetidens reduktion. Hertil kommer, at den strænge isolation er en velsignelse for de bedre fanger. Hvormange fanger sidde ikke år efter andet i et cellefængsel, uden at de komme hverken did tilbage eller til noget andet fængsel? Hvilken mening er der i, at disse skulle blive sete af vanetyvene, som høre lige så meget hjemme i fængslerne som i det fri samfund, og som gøre sig det til opgave at stifte så mange fængsels-bekondtskaber som muligt?

Dersom man kunde bevise, at slappelsen i isolationens strænghed kunde borttage det uheldige tryk på enkelte

hjerner, som af og til åbenbarer sig i cellefængslerne, så skulde jeg ikke længere holde på skærpelsen, men tværtimod prise det princip, som kun tilsigter, at der intet samkvem skal være mellem fangerne. Jeg tror imidlertid i nærværende Tidsskrift tilfulde at have godtgjort, at overgangen fra slappelsen til skærpelsen her i fængslet bragte sundere hjerner og mere tålmodighed. Skridtet taget fuldt ud frygter jeg ikke for. Sindsrystelserne kunne vi desværre ikke aldeles blive kvit, men jeg tror ikke, at de ville forfleres. Det er det ensomme liv i cellen, hvor tankerne få et ganske andet løb, end hvor der er fællesskab mellem individerne, som fremkalder rystelsen. Når en fange har tilbøjelighed til at tage skade på sindet, så hjælper det kun lidet, tror jeg, om man giver ham den adgang til af og til at se et andet fangeansigt, som her i fængslet tilstedes. Man bør fjernes fra fængslet, når han er uskikket til ensomheden, og det er i ethvert tilfælde en rimeligere foranstaltning end at gøre en forandring i det hele system, som virker skadende og generende for de bedre fanger og slappende for de dårligere.

Vort system her i fængslet træder mindst fordelagtigt frem om helligdagene under og efter gudstjenesten. Vi mangle desværre et eget gudshus. Gudstjenesten fremholdes i centralhallen og fængselsfløjene, til hvis halse fangerne føres frem og hvor de opstilles på den ene side. Tidligere besattes samtlige fløjes begge halse, så fangerne stode ligeoverfor hverandre og studerede stadig hverandres physiognomier. Efter endt gudstjeneste slippes fangerne hjem, en efter en, og nu er der en mønstring af hver fange, som langsomt begiver sig til sin celle, nu mærker man sig, på hvilken celle hver fange bor, bekendtskabet er stiftet, og underretning er meddelt om, hvor hver er at finde, når kommunikationerne gennem de mange kanaler, som findes i et cellefængsel, agtes satte i værk. Dette er en stor fristelse, som bør tages fra de karakterløse og svage individer, af hvilke der findes så mange i ethvert fængsel.

Hvorledes det arbejde, hvortil der kræves flere end 2 hænder, skal blive udført, når den fuldstændige isolation blev gennemført, er for resten ikke så let at sige. Ialfald i tidligere dage hjalp man sig i det danske cellefængsel med tugthusfanger, som havde ladet sig udlåne til dette brug, en noget kuriøs fremgangsmåde synes jeg. Rimeligere var det at hjælpe sig med sine egne fanger, når de ansås for uskikkede til stadig at være ene, dog således, at reduktionen i straffetiden, fra det øjeblik der for deres vedkommende blev brudt på den strænge isolation, faldt bort. Jeg er for resten af den mening, at et cellefængsel, når alt skal være komplet, bør kombineres med et fællesfængsel, som kunde optage de fanger, som ere uskikkede for en stadig isolation. Havde man en sådan fællesanstalt ved siden af sig, så var vanskeligheden løst.

Når der er tale om de forskellige fængselssystemer, om hvorledes de virke, målt efter tilbagefalds-statistikken, indbilder jeg mig, at forskellen ikke er meget stor. De forbavsende store resultater af det irske system ville antagelig altid blive omstridte, ligeledes ville de store resultater, som enkelte navnkundige fængsels-direktører (for ex. MONTESINOS i Valencia) have opnået, næppe kunne henføres til noget bestemt system, men skyldes ene og alene foruden ydre omstændigheder den mærkelige personlighed. Men forskellen mellem systemerne kan efterspores på en anden måde. Den ikke tilbagefaldne fange kan være og er i regelen undergået en forandring, enten til det bedre eller til det slettere. Han kan være bleven slettere, skønt han ikke netop begår en borgerlig lovovertrædelse. Man er så tilbøjelig til blot at se på tilbagefaldsprocenten og tænke sig, at alle de andre ikke tilbagefaldne fanger ere vel forvarede. Sætningen: „*If we cannot reform the prisoners, let us be cautious not to corrupt them*“ bør være alvorligt tilstede hos enhver fængselsfunktionær, thi der er virkelig fare på færde. Vi kalde vore fængsler bodsfængsler og forbedringshuse, men vi må ikke indbilde os, at de ere mønstre

på opdragelses-anstalter. Vi vove ikke længer at anbefale dem for andre, end de dømte, og vi må sige til os selv, at hvor godt de end ere styrede og ordnede, så indeholde de dog mange spirer til fordærvelse. Det strænge reglements håndhævelse, som er en nødvendighed, lokker de svagere til stadige brud og til listige omgæelser af alle regler og bestemmelser, exemplets magt smitter, og kammeratskab stiftes selv i et cellefængsel. Men hertil kommer, at det er så overordenlig vanskeligt at få skikkede funktionærer til et fængsel ikke alene som overordnede, men kanske vel så meget som underordnede. Dr. BITTINGER har ret, når han siger, at det i gamle dage, da fængslerne kun havde til hensigt at passe på fangerne og straffe dem, ikke kom an på andet end at have en betjening, som vågede over dør og stængsel og derhos trådte barskt op mod de indespærrede, men at det nu, da man tillige sætter sig den opgave at ville reformere fangen, kommer an på meget mere. Iver den, siger han, som ikke har nogen interesse for fangerne eller tror på muligheden af deres venden tilbage til samfundet som skikkelige meunesker, burde ikke have adgang til et fængsel. „*The incompetent treatment of crime is a source of crime,*“ siger han på sin sædvanlige tilspidsede måde. Og dette er noget, som enhver praktisk fængselsmand må kunne forstå. Det lyder underligt, men er dog sandt, at intet sted kan og bør der kræves mere retfærdighed end i et fængsel. Disse indespærrede folk, som lovens arm har truffet, fordi de, mange gange væsenligt på grund af dårlig opdragelse, mangel paa sand oplysning og ved ulykkelige omstændigheder, ere komne ud over skråbrættet, have skarpe øjne og iagttage derfor meget nøje, hvorledes hver den bærer sig ad, som er sat over dem. De kende reglementer og instruxer tilbunds, de kende sine egne rettigheder lige så vel som de overordnedes pligter, derfor tage de forargelse af hvert fejltrin, som sker fra oven af, og smykke dermed sine egne fejl. Hvad kan man vente af fangerne, når de blive vidner til, at betjeningen ikke

gør sin pligt og viser interesse, når de se, at det personale, som af det offentlige er sat over dem for både at være mønster og tugtemester, arbejder ikke alene lunkent og mat, men også undlader at arbejde, hvor instruxen påbyder det? Fangen er af dommeren stemplet som en lovovertræder, som et uretfærdigt og til straf hjemfaldet menneske. Idet han kommer til straffestedet, er det en billig fordring hos ham, når han vil have retfærdige mennesker om sig, og heller ikke urimeligt, at han ikke vel kan finde sig i at blive behandlet og straffet af reglements- og instrux-overtrædere*). Hos mange fanger nedlægges der et frø til bitterhed mod samfundet, når de på straffestedet ikke blive behandlet med stor retfærdighed, ligesom på den anden side bitterheden, hvor den er tilstede, kan bringes til at fordunste ved en hensynsfuld og korrekt fangebehandling. Man reformerer ikke fangen mod hans villie eller uden hans eget vidende, han må selv være med i gerningen, men han kommer ikke med og kan ikke komme med, medmindre han ser, at der er alvor i ønsket om at få ham over på den gode side.

Det bedste system er det, hvor der hersker den alvorligste disciplin og den største kærlighed. Kærligheden, interessen for fangerne, spiller en større rolle i fængslerne, end man mange gange tror. Ser fangen, at man virkelig interesserer sig for ham og er villig til at gøre noget for ham, så rører det ham dybt, når han ikke hører til de allermest fordærvede, og da er han ikke så sjelden endda tilsinds at gøre en kraftanstængelse for at hæve sig op efter det store fald**). For en del år siden hensad her i

*) „No prison can become a school of reform till there is, on the part of the officers, a hearty desire and intention to accomplish this object.“ (En af de for fængselskongressen i London af de amerikanske delegerede fremlagte theses.)

**) „Criminals are not much accustomed to kind treatment, and therefore they are the more readily touched by it.

Dr. Wines.

fængslet en fange, som var dømt for groft tyveri. Han opførte sig upåklageligt, men man kom ham ikke nærmere, hverken præsten eller jeg, fordi han endelig vilde være vantro og ikke bekymrede sig om den trøst og kraft, som kristendommen har at byde. Men på løsladelsesdagen plejede jeg en længere samtale med ham, idet jeg varmt overtalte ham til at opsøge en pårørende, som havde spurgt efter ham, men hvem han skammede sig for at gense. Da jeg imidlertid holdt på mit og gjorde ham det begribeligt, hvor letsindigt det var at støde familien bort, blev han med et alvorlig og spurgte mig, om jeg virkelig interesserede mig for, at det gik ham godt i verden. Da jeg havde forsikret ham dette, lovede han mig ikke alene, at han vilde opsøge slægten, men også, at han i et og alt vilde indrette sit liv efter mit ønske. Og han holdt ord. Han tog logis i min nærhed, bragte mig sin ugenlige for-tjeneste og gjorde rede for hver skilling. Endelig blev han istand til at drage over til en anden verdensdel, og han lovede ved afrejsen, at han i 7 år vilde give mig underretning om, hvorledes det gik ham. Dette ord holdt han også til punkt og prikke. Han skrev stadig til mig i disse syv år og kunde aldrig glemme, hvad jeg havde gjort for ham. Han er nu en holden mand og har med renter tilbagebetalt den understøttelse, han fik til sin rejse, foruden at han rigeligt har understøttet sin familie her i landet og sendt mig en betydelig pengesum til afbetaling på gammel gæld.

Det system, som følges i vort fængsel, må dog trods afændringen kaldes det pensylvanske cellefængsels-system. Grundbetingelserne ere tilstede, fangerne ere dag og nat afsondrede fra hverandre, hver på sin celle, og samkvemmet mellem fangerne er forbudt. Hvori består nu fordelene ved dette system? De bestå for det første deri, at fangerne ere hindrede fra eller skulde kunne hindres fra at besmitte hverandre med sit slette eksempel og derhos have fået god omgang i alle de funktionærer, som ere satte over

dem*), dernæst bestå de i den vækkelse, som ensomheden fremkalder. Den er ikke uvæsenlig, skønt det nok kan hænde, at den bliver en usund bund for tankerne. Det for længere tid at være alene med sig selv og sin Gud er noget, som sjelden falder i den urolige floks lod, hvis ugerninger føre til fængslerne. Det ubundne kammeratliv i byerne, på værtshuse, gader og stræder, og på landet ved auktioner og andre forsamlinger især om helligdagene, fører fra Gud og en alvorlig selvbetragtning. De til sig selv overladte unge mennesker kaste sig ind i tummelen, glemme sig selv og sin højere bestemmelse, plukke glædens og dagens rose og tænke hverken på den kommende tids torne eller på følgerne af at få dem for stedse trykkede ind i sit kød. Pludselig stilles de lige over for sig selv og blive sin egen hæslighed var. Arrestens ensomhed virker ikke ganske på den måde, thi arrestens tid er urolig og kun en overgang, straffens er løn som forskyldt. Vort fængsel har altid været rigt på afgivne bekendelser, og de indeholde det bedste vidnesbyrd om ensomhedens magt over samvittigheden. Men for at cellens ensomhed skal kunne virke til eftertanke, må den efter mit skøn ikke gentages for ofte, da den let kan blive til vane, blive sløvende og på enkelte gemytter virke oprivende. Recidivister over 25 år bør efter min mening ikke indtages i et cellefængsel. En anden sag er det, at de i et fællesfængsel i den første tid til skærpelse af straffen hensættes i celle, thi når der blot er udsigt til, at den for dem mange gange fortærende ensomhed kan blive afbrudt og de da kunne, selv om det sker under en bestemt kontrol og med strænge modifikationer, blive overgivne til fællesskab med dem, med hvem de i

*) Karakteristisk nok fik forleden en fange et brev fra en broder i Drammen, hvori skrives: „Jeg ser af dit brev, at du er ganske forusjet i din stilling. Jeg for min del er ikke forusjet i min stilling, og det kommer deraf, at jeg omgås blot kæltringer og bagvaskere, men alt dette er du fritaget for.“

livsvilkår og udvikling ere lige stillede, så kan det lettere hænde, at den gentagne cellestraf ikke vil have skadelige følger. Den begyndende forbryder, han være ung eller gammel, skal først straffes i ensomhed; virker ikke den, får man overgive ham til fællesanstalten, som man heller ikke må indbilde sig er ganske blottet for vækkende og skærpende momenter*). Der kan i mange stykker være en god ånd i en fællesanstalt, og der gives individer, som virkelig der på en grundig måde kunne blive afhøvede, især når de ere af et hovmodigt, egenkærligt og koldt gemyt. Jeg synes det er et rørende fint træk hos fangerne på Akershus fæstning, hvilket ofte har gentaget sig, at de med en vis hensynsfuldhed behandle og omgås kammerater, som ere komne fra en højere livsstilling, at de så langt fra at ærte dem og gøre dem opholdet ubehageligt, ere hjælpsomme mod dem og bøje sig for deres åndelige overlegenhed.

Denne ensomheds kur har imidlertid mange gange ikke vedvarende gode følger. De vakte gode forsætter rystes ikke sjældent af, når friheden atter kommer med sine fristelser, det gamle slette selskab, hvorpå der altid skyldes, møder udenfor fængselsporten, og på frihedens første dag lægges der ofte spirer til ny forbrydelse. Men er dette til at undre sig over? Hvorledes kan man tro, at man i nogle måneder (straffen er meget ofte for kort) altid kan omskabe en fange, gøre ham ikke alene til et flittigt arbejdende, men også til et dydigt, selvbehersket menneske, som foretrækker det daglige surt erhvervede brød for det lystige, sorgløse, vilde liv mellem gamle kammerater og åndsbeslægtede? Men nogen anden straffevej har man dog næppe at gå. Man frelser for få, fordi staten griber for sent ind, først når der skal straffes, og ikke præventivt, når der hos

*) *„There is, strange as it may appear, a specific tendency in numbers toward right feeling,”* hedder det i den fremstilling af MACONOHUES principer, som er indtaget i den foreløbige amerikanske rapport i anledning af Londoner-Kongressen.

den unge viser sig forbryderiske tilbøjeligheder. Cellestraffen virker, tror jeg, hvad der kan virkes på den begyndende forbryder. Der er ingen besøg hos fangerne, som jeg sætter mere pris på, end de, som jeg ved lejlighed gør om helligdagsaftnerne. Da er fangen rolig, da sidder han gerne og læser eller skriver, da har han gjort sin celle ren og hyggelig, alt værktøj og materiale er sat tilside, da har han ligesom indrettet sig et lidet, venligt hjem, og da er han også modtagelig for et godt ord. Jeg tror udenforstående vilde blive forbavsede ved at iagttage, hvorledes det ser ud hos fangerne i et cellefængsel på en helligdag. Under gudstjenesten er der så stille som ikke i nogen kirke i det fri samfund, og hjemme i cellen er der i regelen også stille. Man får indtrykket af at have en alvorlig forsamling for sig, man fristes til at spørge sig selv: er dette virkelig bærmen af landets ungdom, kan den virkelig i det ydre opføre sig saa anstændigt og pynteligt? Hyklery er det ikke; man tror der er så meget deraf, men der tager man fejl. Har man en sund og forstandig præst, som ikke lader sig smøre af de søde ord eller røre af de bøjede hoveder, så vil det yderst sjældent falde fangen ind at vise sig anderledes end han virkelig er.

Cellefængslets ydre apparat er fortræffeligt, men det kan naturligvis bruges på mange måder, og det kan være genstand for udvikling og forbedring. Jeg er således fuldstændig enig med Fængsels-Direktør Fr. BRUNN i, at den betingede løsladelse (det progressive systems perle) bør anvendes på cellestraffen. Se hans afhandling „om årsagerne til og midlerne imod tilbagefald“ i nærværende Tidsskrifts 4de årgang.

Jeg vil nu forsøge at give en kortfattet skildring af, hvorledes forholdet er hos os. Når fangen kommer, bliver han badet, klippet, raget og iført fangedragten. Han bringes derpå til mit kontor, hvor jeg udspørger ham om hans brøde og livsforhold i det hele, om hans slægt, hans barndom, udvikling og om hans planer for fremtiden. Hans svar indfører jeg i protokollen (karak-

terbogen), og de blive da i forbindelse med uddraget af akterne, som indføres sammesteds, grundvolden for mit bekendtskab til ham under hans fangetid. Men i samme bog indfører jeg senere alt, hvad der kan tjene til belysning af manden, karaktererne for flid og opførsel, i tilfælde korte uddrag af hans selvskrevne og modtagne breve, bemærkninger om mærkelige fremskridt, som han måtte gøre, eller om hans slette forhold, om hvorledes han straffes, eller hvorledes man i ekstraordinære tilfælde må træde op imod ham. Han bliver således skildret så nøjagtigt som det vel lader sig gøre, og ved hans løsladelse er der intet glemt, som karakteriserer fangebehandlingen for hans vedkommende*). Efter løsladelsen indføres i samme bog alt, hvad man får at vide om ham. Når mindst 1 år er gået, skriver jeg til vedkommende øvrighed eller præst og spørger efter ham. Svarene indføres. Hver gang fangen fremstiller sig ved fængslet, eller nogen af os møder ham eller får noget at vide om ham, indberettes det til mig, hvorpå jeg noterer det fornødne. Jeg lægger bræt på indhentningen af alle disse oplysninger og på, at vor protokol ved at fortælle ganske nøjagtigt om fangerne, både når de sidde her, og når de færdes ude i fri tilstand. Fangerne høre os til, vi ere forpligtede til at give pålidelig og udtømmende forklaring om,

*) Et interessant eksempel på, hvor vigtigt det er at kende fangerne, haves fra 1872. I April 1870 indkom en fange på 2 år og 4 måneder for drab. Han viste sig villig, pålidelig og påvirkelig i enhver henseende. Da han var kommen i 4de klasse, fik han adskillige tillidsposter, blev rengører på kontorerne og fik udarbejde. Men en dag fandtes i hans celle en lap papir, hvorpå var skrevet: „Tak for den tobak, du har givet mig, A 2. 40.“ Det syntes altså klart, at han havde givet en medfange sin tobak. Jeg kaldte ham ned på kontoret og bebrejdede ham, at han havde skuffet os, men han svarede roligt og stille, at beskyldningen var uretfærdig, og det gjorde også på mig det indtryk, at det også var tilfældet. Dette vovede jeg også at sige ham. Nogen tid efter opdagedes, at en anden fange af misundelse havde kastet lappen ind på A. 2. 40 for at få angældende i fælden. Senere er det gået denne meget godt.

hvorledes vi have behandlet dem, og vi ere ligeledes forpligtede til at interessere os for dem, når vi slippe dem løs. Jeg siger gerne til dem ved løsladelsen, at jeg vil have langt mere interesse for dem, når de ere gæede ud af fængselsporten, end før, da de nu have at gøre prøve på det regnestykke, som fængslet har ladet dem arbejde med. Det, at interessen vil følge den frigivne, er for mange løsladte en styrkende tanke. Jeg har altid stået i korrespondance med enkelte løsladte fanger, men næsten hver eneste løsladt udenbys fange skriver til Lærer SERR, når han er kommen hjem. Jeg skulde have lyst til at give en skildring af disse mærkelige breve, da de både vise, hvor frugtbringende cellesystemet er, og hvilken nidkær og kærlig fængselsmand han er, men det vilde føre mig for vidt, og jeg mærker allerede nu, hvor vidtløftigt det emne er, som jeg i al korthed har givet mig ifærd med at behandle.

Det hele fangebelæg tilser jeg i løbet af 14 dage, idet jeg hver uge tilser fangerne i 3 afdelinger, foruden at jeg går til dem, som særligt have kaldt mig eller tiltrængt mit besøg. De ugenlige besøg ere i regelen korte. Jeg taler altid om arbejdet, som er forhånden, og for resten om hvad der kan have tildraget sig med den enkelte fange. Når fangen derhos har benægtelse i sin sag, taler jeg såvelsom præsten med ham herom og søger at få en bekendelse frem, idet der vel ikke kan være tale om omvendelse, sålænge fangen spiller den uskyldiges rolle*). Jeg undgår altid udseendet af at være kommen for at konversere fangen; ligger der ikke et samtaleemne for hånden, går jeg efterat have set mig om og undersøgt fangens daglige arbejdsfortjeneste, som noteres på en plade af pap, der hænges på væggen. Men i løbet af en måneds tid er der gerne passeret noget, som kan lægges til grund for en samtale,

*) There can as little be true reform without true penitence, as there can be the growth of the man without the birth of the child. — Dr. Wines.

et skrevet eller ankommet brev, et ønske fra fangen om at lære et andet arbejde eller et ønske i en anden retning, så der i tidens løb ikke mangler på stof. Præsten tilser samtlige fanger i løbet af en måned. Man må tage sine besøg på en ganske anden måde, han kommer ikke på celleinspektion, han må indlade sig med fangen i en længere samtale, hver gang han træder ind i hans celle. Men han kommer dog ikke altid som præst eller sjælesørger i ordets strænge betydning, han taler naturligt og simpelt med ham om hans hjemlige forhold, om hans planer for fremtiden o. s. v., og kun, når anledningen ligesom fremstiller sig selv, optræder han som ordets fortolker og forkynder. Dersom han stadig gik om og prædikede i cellerne, da skulde han snart fremlukke det hyklerske væsen hos fangerne, som efter hvad jeg ovenfor har sagt er en stor sjældenhed i dette fængsel. Præsten har derhos 3 timer ugenlig på skolen, hvor han holder bibellæsning. Sammen med førstelærer prøver han endelig alle fanger ved indkomst og løsladelse i religion, skrivning og læsning, og giver karakterer. De tre lærere have hver sin fløj, hvis fanger de altså tilse. Førstelærer (SEIP) udstrækker dog sine besøg over det hele fængsel. Førstelærer holder 6 timer ugenlig bibellæsning på skolen, anden og tredje lærer læse religion med fangerne i første klasse på cellerne og have hver tre timer ugenlig på skolen i læsning og regning. Tredielærer har endelig en ugenlig sangtime på skolen.

Gudstjeneste holdes hver helligdag, men hver gang kun for lidt over det halve fangebelæg. Som ovenfor bemærket mangle vi et eget kirkelokale, idet vi må hjælpe os med vore for resten høje, lyse og smukke fængselsfløje med centralhal. Fangerne opstilles på fløjenes venstre halse, set fra centralhallen, hvor et alter sættes frem med prædikestolen lige overfor på galleriet, og hvor orglet med sangkoret har fundet sin plads ved den modsatte væg. Fremmede finde lokalet smukt og passende, men vi fængselsmænd ere ikke fornøjede dermed. Fangernes opstilling i

3 rækker langs murene er uhyggelig. Hvor smukt lokalet end er, så er det dog vort hverdags-lokale, som hele ugen igennem tjener til ganske andet brug. Fanger trænge lige så meget, ja måske vel så meget som andre mennesker, til et ydre apparat ved gudstjenesten, som kan hjælpe til at løfte stemningen. Og gudstjenesten er vel i ethvert fængsel som regel det største og kraftigste middel til omvendelse og reform for de vildfarne, hvem man i vore dage ønsker at frelse, idet man straffer dem. Derfor er det også uheldigt, at der i vort fængsel ikke er adgang til at lade alle fanger overvære gudstjenesten hver helligdag. Tidligere besatte man begge fløjhalsene, hvorved der skaffedes plads for det hele fangebelæg, men da stode også fangerne ligeoverfor hverandre og stiftede på frastand et bekendtskab, som loven ikke har anset for ønskeligt. I dette øjeblik, da jeg nedskriver dette, kommer jeg fra en fange, som bad mig om i de 3 ugers tid, han har igen, at slippe for gudstjenesten, selv som den nu er indrettet, „da jeg nødig vil ses af flere fanger,“ bemærkede han. Hvorvidt denne bemærkning er alvorligt ment eller ikke, kan jeg nu ikke afgøre, men den slog mig dog, idet tanken synes mig rigtig. Fængselsbkendtskabet skal undgås, det fører aldrig noget godt med sig. Med stor bekostning har man opført cellefængslet til undgåelse af dette bekendtskab. Er det da rimeligt, at man tilsteder det? Tror man virkelig, at det er uskyldigt, fordi det ikke fører til udvexling af tanker på stedet? Mon det ikke er nok, at fangerne, når de ere komne udenfor murene, føle sig sammenbundne ved minderne fra det samme sørgelige sted?

Man tilsigter ved fangebehandlingen at ophjælpe, hvad der af moralske følelser er styrtet sammen i mennesket. Man vil derfor behandle fangen ikke som et foragteligt menneske, men som et menneske, der kan genvinde den agtelse, som han har tabt. Han tiltales derfor altid roligt og alvorligt, men også på en naturlig og venlig måde. Man vil søge at vinde ham, man vil lade ham forstå, at vi ere

hans venner, og at vort inderlige ønske er at se ham vende om fra den gale vej, som han har betrådt. Men samtidig fordres der ubetinget underkastelse og lydighed under disciplinens mange fordringer*). Den måde, hvorpå betjentene tiltale og behandle fangen, er af den yderste vigtighed. Ja egentlig kommer det mest an på, hvorledes den tone er, som udgår fra dem, thi de omgås ham fra morgen til aften, de leve sammen med ham under hele straffetiden; medens de overordnede ligesom kun komme til dem i højtidstunderne og ikke medens det daglige arbejde går sin jævne gang. For ligesom at stemme betjentene i den rette toneart ligesoverfor de dem underlagte fanger har jeg påbudt, at der igennem lugen siges „god morgen“ til dem, når de ved oppurringen efterse, om hver fange er stået op og ifærd med at rydde sin celle, og „god nat“, når de om aftenen gå rundt for at overbevise sig om, at hver fange på det givne signal er gået tilkøjs. „Det er *vel* nok med dette „god morgen“ og „god nat“,“ sagde en gang en fange til mig, efterat jeg havde påbudt denne morgen- og aftenhilsen, „men sandelig, det kommer så tørt fra enkelte betjente, at der ikke er noget godt deri“. Det ved jeg nok, man kan med slige bestemmelser ikke blæse hjertelag ind i fangebehandlingen, men, fordi man ikke overalt opnår, hvad man tilsigter, må man i alle tilfælde fortsætte med at gøre, hvad der står i ens magt: Hos tyskerne er „sprüche“ noget ejendommeligt, derfor ser man også i enkelte tyske fængsler forskellige sådanne anbragte i cellerne og andensteds, hvor der er fanger. Jeg holder ikke ubetinget af dem, men hvor de anvendes, fordi de på en måde høre med i folke-ejendommeligheden, kunne de virke godt, om der end er fanger, som læse dem forkert. Hovedsagen er at oplære betjenten til at forstå den hele fængselsgerning, men det er ikke et let arbejde. Jeg samler alt imellem betjentene på mit

*) „*Unsuitable indulgence in prison management is as pernicious as unsuitable severity*“, siger MACONOCHE.

kontor og samtaler med dem om forholdene her. Jeg indprenter dem, hvor meget der afhænger af deres fremgangsmåde og måde at tiltale fangerne på. Jeg banlyser hver ed, hvert plat udtryk, hver hidsighed, hver uefterrettelighed og ligegyldighed, jeg indprenter dem, at fangerne lægge mærke til alt, til den mindste mangel på agtpågivenhed og selvbeherskelse fra deres side, og at respekten taber sig, for hver gang fangens kritik viser sig træffende, jeg tilholder dem ved sin agtpågivenhed at *afværge* brud på disciplinen og ikke ligesom fiske derefter for at have noget at anmelde. Men betjentens stilling må også erkendes at være meget vanskelig. Der skal stor tålmodighed til, megen pligtfølelse og megen alvor, før betjenten kan siges at gøre sin gerning som den skal gøres. Han har et stort og vanskeligt arbejde, og man får også lade ham vide, at han er betroet meget og at han virker for et højt mål. At vælge betjente og oplære dem hører til en fængselsdirektørs vigtigste og vanskeligste gerninger.

MACONOCHE var som bekendt en modstander af celle-systemet, men dette system har nu heller ikke nogensinde på engelsk grund været gennemført med konsekvents og udholdenhed. Et af hans principer var det, at man skulde arbejde *med* naturen og ikke *mod* den. „*Man is a social being*“, sagde han, og derfor kunde han ikke finde sig i den unaturlige isolation. At der er noget unaturligt ved celle-systemet, har jeg aldrig kunnet frigøre mig for, og det er også en af grundene, hvorfor jeg er så meget imod at gentage cellestraffen på samme person. Jeg er ikke så bange for lang cellestraf (4 år) første gang, som for 4 år delte i portioner. Men når man stadig foreholder sig selv det ikke så ganske naturlige ved isolationen, så har man det også i sin magt ved fangebehandlingen at svække dette forhold. En direktør må vogte sig for at omgive sig med en sådan nimbus af militær stivhed, at han egenlig ikke er til at komme nær, med mindre det gælder tjenestesager, heller ikke må præsten være iklædt en sådan højtidelig værdighed,

at det ikke går an at henvende sig til ham uden i de åndeligste materier*). Det samme gælder alle de andre fængselsfunktionærer. Jeg havde engang en vogter, som for resten var en pålidelig og alvorlig mand, men i den grad stiv og ordknap, at han egentlig gik omkring i sin afdeling som en automat. Hans fanger havde det ikke godt, isolationen blev under hans daglige tavsheds-regimente dobbelt trykkende og virkede mindre heldigt. Hans physiognomi var lige stift og udeltagende, hvad enten fangen til det yderste havde gjort sin pligt, eller han havde vist sig forsømmelig. Der er en vanskelig middelvej at gå gennem cellerne, man skal vel vogte sig for at gå med et altid smilende og oprømt ansigt, men man skal lige så meget vogte sig for de stadigt sure miner. Vel har man stadig at vandre mellem forbrydere, hos hvem der, hvor gode fanger de end ere, har vist sig en eller anden side, som loven har stemplet som rådden, men man må heller ikke nogensinde glemme, at målet er at rejse dem. Lige så naturligt som det er, at man ser strængt på den ulydige fange, lige så unaturligt er det, at man stedse med stræng-
hed ser på den fange, som gør sin pligt. Sligt er mod naturens orden, og jeg tror med MACONOCHE, at man skal tage naturen med sig så langt som man kan, uden at disciplinen derved vil lide noget, og at man ved at handle efter det princip kan arbejde mod den side af celledsystemet, som ikke er ganske hvad den burde være.

En ikke uvæsenlig side ved fangebehandlingen er kontrollen med fangernes korrespondance og samtale med slægt og venner. I vort fængsel er det efter en regel, som i sin tid var fulgt ved PENTONVILLE, ordnet således, at direktøren først læser indkomne breve, og at præsten først

*) MACONOCHE, som for resten var stræng i sine principer, var imod den militære typus af en fængselsmand. Han vilde, at fængselsmænd skulde være en klasse for sig selv, og at de skulde opdrages dertil.

læser udgående breve. Begge kontrolere nu, om der er noget at mærke ved korrespondancen, men den, som har først at gennemlæse brevet, står som ansvarshavende. Foruden at der nu våges strængt over, at fangen skriver anstændigt og ikke utilbørligt kritiserer fangebehandlingen (små sidehug til mig selv eller til en eller anden af de mindre behageligheder ved fængslet har jeg undertiden lyst til at lade passere, fordi jeg tror det ærgrer den malkontente fange mest), passer man også på, at der ikke skrives til andre end slægt og solide venner. Med fanger i andre straffeanstalter (når de ikke ere nære slægtninge) eller med løse kammerater, især når venskabet er stiftet på forbryderbanen, forbyde vi al korrespondance. Det samme er tilfældet med samtalerne. Sagen er ikke altid så ganske let af afgøre. Det løse kæreste-forhold bør ikke oprettholdes af fængslets overordnede, men når er forholdet så løst, at man ikke kan respektere det? Ja det er en skønsag, men skønnet må afgøres. Jeg konfererer altid med præsten derom, og man har naturligvis i de fleste tilfælde ikke så ganske lidet at holde sig til, både hans personlighed og skrivemåde og hendes. Hvem kender ikke disse søde, højtidelige, svadsige, endeløse, frasefulde breve, som opløse sig i dunster? Og når hun så kommer selv, pyntet, parfumeret og udgivende sig for hans sødskendebarn, så ved man i reglen, hvad klokken er slagen og hvorledes forholdet er. Men en god, alvorlig korrespondance og en lignende samtale med slægt og skikkelige venner er et udmærket middel i fængslets hænder. Det virker rensende, styrkende og trøstende, og det giver derhos fængselsmanden en rig anledning til at læse i hjærterne både hos fangerne selv og hos dem, til hvem de ere knyttede. Når min tid ikke er for strængt optagen, anser jeg det altid for en interessant nydelse at læse disse simple breve, hvad enten de gå ud eller komme ind i fængslet. Jeg har nemlig gjort den opdagelse, at der måske er få mennesker, som skrive bedre breve end de, som egenlig ikke kunne skrive,

navnlig kvinder. Her sidder for øjeblikket en fange, som er mere forbryderisk end nogen anden, men som har stået — jeg er vis derpå — i et anstændigt kæreste-forhold til en tjenestepige i en af vore småbyer og som er ridderlig ligeoverfor hende. Hun har skrevet så alvorlige og smukke breve til ham, uagtet hun „sætter dårligt sammen og dikterer galt“, som det hedder, at jeg hver gang er falden i forundring derover. „Der er skilsmisse mellem os,“ skriver hun, „så længe du ikke kan komme ud af disse mørke og forføreriske tanker“, idet han nemlig altid har skrevet til hende om, hvor fordærvet han er og hvor lidet han kan frigøre sig fra forbryderlivet. Men hun er det eneste individ, som kaster et lysglimt ind i ham, og for hvis karakters renhed han bøjer sig. Han har nu slået op med hende, og vi have rådet hende fra at tænke mere på ham. I et nylig hidkommet brev skriver hun: „Jeg sidder ofte og tænker på, hvorledes jeg kunde gøre den store tanke om mig selv, at du for min skyld vilde blive et ganske andet menneske, at du vilde begynde et nyt liv, en ny vandring i denne verden“. — For en del år siden var her en fange, som først sad her i 3 år, og som nogen tid efter atter kom ind på 4 år, begge gange for groft tyveri. Jeg er overbevist om, at han ikke havde holdt den lange straffetid ud anden gang, da han var et mere end almindelig løst og skøjeragtigt menneske, men der kom en svensk pige, som tidligere havde kendt ham, og som nu var bange for, at hun ved sin kulde havde forårsaget hans andet fald. Hun skrev heller ikke godt efter de kultiveredes mening, men der var en finhed over hendes simple breve, som var mærkelig. Jeg undersøgte hendes forhold og fik vished for, at hun var et højt betroet menneske i det gode hus, hvori hun tjente. Hun var den, som holdt fangen oppe i de 4 år. Han blev udlært som skomager og opførte sig godt. Forholdet til hende brast imidlertid, hun sendte ham i slutningen af hans straffetid et trykt nytårsvers, ganske uskyldigt i indhold, men hvoraf han tog forargelse. Glad var jeg, da jeg

den hele tid havde en angst for, at han skulde bedrage hende, og jeg bad hende også tage imod opslaget med ro, da han ikke var hende værdig. Han vedblev nemlig trods sit gode forhold i fængslet at være den samme letsindige. Senere er han kommen til Amerika, hvor han har det godt, og hvor han kan få så mange kærester som han vil, siger han i et brev til mig.

Et i sin stil mærkeligt brev fra en fange, som hensad her fra 1874—1876, må jeg her aftrykke. Han er fra Thronhjems Stift, dømt for drab, jagteskipper med et godt rygte hjemmefra, når undtages, at han af og til hengav sig til nydelsen af stærke drikke. Han benegtede den hele tid sin brøde, var en bitter mand, og påstod, at hans sag var slet behandlet. Han skriver som følger:

„Min kære kone!

Jeg havde ej kunnet svare på dette brev, som du skrev, da det var altfor kryt skrevet; jeg havde hverken lyst til det og heller ikke tror jeg, du har fortjent det, da du hverken kan stile eller skrive et brev, men lader dig nøje med andres gerning. Derfor har jeg ventet måned efter måned på brev, men intet er kommet. Der var nu gået så lang tid, at jeg havde retnå glemt alt, og da du altid har bedt mig om ligegyldighed eller, som du kalder det, tålmodighed, så ser du nu følgerne deraf. Jeg har nylig drømt om, at rovdirene er ude at lede efter nyt rov igen, men hvorledes kan jeg fri mine kære, som ikke kan fri mig selv, og desuden skal jeg intet vide, og alle siger, jeg intet forstår. Alt er ret gjort. Dersom jeg kunde fri mine kære fra ulykken, så var det mig nu ikke større glæde end at få byttet mit liv bort i det, da jeg altid har vovet mit liv for dem, men nu er alting stængt, og den lyse dag er langt borte. Hvad mig angår, så er jeg frisk nok til at være her; således har jeg intet at skrive om, medens jeg lever, og når jeg er død, da mælde nok de store herrer det. Min kære kone og helst mine uskyldige små, se til

at forglemme fader, da den falske verden er altfor tung at bære.“

Han opførte sig meget godt i fængslet, men vedblev til det sidste at være bitter. Da han skulde opgive momenter til en benådningsansøgning, skrev han på en lap: „Den 17 December 1872 blev jeg fange, og for øvrighedens selskabs skyld sad jeg i 13 måneder i distriktsfængslet i Helgeland; siden i hjemmet er der uden barmhjertighed taget alt — og uden lovens bestemmelse. Mere kan ej omtales her“. Han blev dog benådet. Senere har han levet skikkeligt, men bitterheden har ikke forladt ham.

I 1874 og 1875 hensad her en gårdbruger fra Lyngdal, som var dømt for falsk og tidligere havde været dømt både for tyveri og overfald. Han var bekendt for sin stridighed, havde mange gange været for forligelseskommissionen, men aldrig forligt nogen sag. Her i fængslet var han blød, da ensomheden havde adskillig magt over ham. Han var en typus på en vestlandsk natur og havde et højt karakteristisk ansigt, hvori der tydelig stod at læse, at han ingen behagelig mand var at have noget udestående med. Af hans kuriøse breve til hjemmet skal jeg citere lidt, men skal dog først gøre den bemærkning, at de vestlandske gårdbrugere mange gange også ere sømænd. Til konen skrev han efterat have været et halvt års tid hjemmefra: „Efter 6 måneders krydsing for modvind, fint regn og tåge, der vanskeliggør færsele, så er jeg dog af guds nåde frisk og agter at fortsætte rejsen, endskønt det ser ud til, at jeg skal blive sejlslidt og godt kunde have nødig at søge nødhavn — — — hvorfor jeg ikke er kommen længere end til denne bestemmelse, at jeg vil forhyre mig med en mester, der skal have min hele tillid og myndighed ved udførelsen af det påtænkte havari, denne mesters navn er og skal være som ESAIAS haver sagt IMANUEL. Jeg tiltror ham, at han vil gøre det på det bedste for mig og eder — — —.“ Brevet var helt igennem allegorisk, og da jeg talte med ham derom, sagde han, at konen var vel vant med denne hans måde at ud-

trykke sig på. Senere er han idømt 15 dages vand og brød for overfald på sagesløs mand, men vides ellers ikke at have forgået sig.

Hestekødet behager ikke vore fanger. En fange fra Christiania kaldte det engang spydigt i et brev til sin moder „Svæperap“ (Svøberap) og var meget taknemlig og forundret, da jeg under en samtale med ham bemærkede, at jeg fandt udtrykket pudsigt. Man må kende vort østlandske folks måde at tænke og tale på for at kunne fatte det pudserlige ved dem, og ingen skønsom mand i den retning vil således kunne benegte det pudsige i, når en yderst rå, fattig, forsømt og ubegavet slagtergut her fra byen i fængslet engang, for resten i en beskeden tone, beklagede sig over kosten og navnlig over kødsuppen, som han karakteriserede ved at sige: „det er just ikke „bolliong““ (bouillon).

I 1875—1877 sad her en 3die gangs tyv fra Gudbrandsdalen, hvem konen mældte, at to af deres børn, OLE og MATHIAS, vare afgæede ved døden næsten samtidig. MATHIAS, som var 7 år gammel, „havde stillet sig selv til sidste morgen“. Dette alvorlige budskab gjorde et dybt indtryk på fangen, og han skrev et meget takkeligt og roligt brev tilbage. „MATHIAS var sådan underlig og flink gut“, skrev han, „græd han, så var det altid i stilhed. Han gik udenfor hytten og satte sig ned, medens tårerne trillede ned af kinderne. Men man hørte ikke en lyd.“ Fangen har senere ikke forgået sig.

Her sidder for tiden en fange for 4de gang, dømt for 4de gangs tyveri begået efter opnået 18 års alder. Han er en villig, blød og i fængslet flink gut, men udenfor er han drikkældig og uordenlig. Det lader til, at der er et smukt forhold i hans fattige familie, efter mine optegnelser fra forrige gang han sad her. Da han indkom, fortalte han mig, at moderen lå på sygehus og nu kanske var „dau“. En søster skrev kort efter til ham: „Moder har det så godt på Akers sygehus, hun får både portvin og æg og

„nysylt“ mælk til hver dag. Hun er så pæn og frisk, at jeg tror næsten, hun kommer til os igen. Vi fortælle ikke moder, at du er i fængsel, nej for det vilde være synd at fortælle hende sligt, stakkar. Vor ældste søster KATA er død, men MAGDA er så flink en pige, så du må ikke tro, at vi ikke snakker med dig, både jeg og MAGDA vi taler med dig om natten, da vi sover godt. Vi har det så godt isammen både jeg og MAGDA og lille EINAR. Du kan tro han er bleven stor, han går og prater til os, og bedste-fader er så glad i ham og ligedan vor kære moder. Du må endelig skrive til mig og sige, at du er bleven frisk igen, for da bliver jeg ti gange gladere i dig.“ Men moderen kom ikke hjem til den fattige familie, idet hun kort efter døde på sygehuset.

Ved siden af udtryk som: „når domsbasunens klokker lyde“, hvilket en søster nylig i et brev trode at kunne løfte sin fængslede broder med, læser man fra en anden søster: „føler du ikke nogen særdeles uro om aftenen, da lægger jeg dig særdeles frem for bønnens throne.“ Kun disse ord har jeg citeret på vedkommende blad i fangebogen, men jeg erindrer, at hun skrev ganske fortrinlige og kraftige breve til sin broder og ruskede mere i ham, end fængslet formåede i de korte fire måneder, hvori han sad her for et groft tyveri. Han har senere ikke forgået sig.

Fra 1866—1868 sad her en 3die gangs tyv fra det Throndhjemske, som i mange henseender var højst karakteristisk, men meget fordærvet og forslagen. Han skrev til sine forældre, som vare simple husmandsfolk. „— — — — da i måske kan undres over dette temmelig indholdsløse brev, så er årsagen, at det skal gå ikke blot gennem andres hænder, men også gennem deres hoveder, ellers havde jeg vel udtrykt mig i en anden tone“ — — — — En anden gang skrev han til dem således: „Der er løbet meget vand i stranden siden jeg skrev, men alligevel sidder jeg endnu på denne plet og i den samme stemning. Jeg vil sige som en vis mand sagde om sig selv: han syntes født til bagateller

— — — — så skal jeg sende eder de oplysninger, som i vel længe har ventet på angående mit liv i de sidste tider. Da de blive noget lange og trættende, så skal jeg (for at lette eder læsningen) skrive i en ironisk stil — — — — benyt livet og nyd øjeblikket. Jeg vover at anbefale eder dette visdomsord af de gamle epikuræere, fordi jeg har gjort det til mit valgsprog. — — — —“ Til en slægtning skrev han på slutningen af sin straffetid: „Den vidtbekendte J. G. hilser sin ærede fætter. — — — Præsten her er en ægte kristen til liv og sjæl. Han er ligesom en afglans af selve apostlen PAULUS, thi han ved intet andet til salighed end JESUM CHRISTUM og ham korsfæstet. Enkelte blive også her grundigen omvendte. Jeg må bekende, at jeg hidtil ikke har hørt til disses tal. Sådanne halsstarige kroppe som jeg, der er hærdet i modgangens og lidelsernes skole, er det ikke gjort i en bråhast at omdanne — — — men jeg kan til hans beroligelse sige, at også jeg bliver med hver dag bedre. Således har jeg nu givet de fleste af mine skødesynder afsked, som jeg håber til evige tider.“ Men i 1874 blev han dømt 4de gang for tyveri og formentlig indsat i Throndhjems tugthus, hvilket ingenlunde forundrede os.

I 1877 udgik fra fængslet en ung omstrejfer, som var dømt for 2den og 3die gang groft tyveri efter opnået 18 års alder. Hans første ord ved indkomsten var, at han vilde slå en af os ihjel, for hvilken trusel han blev straffet. Senere erkendte han, at han af et løsladt slet subjekt havde fået det indtryk, at alle funktionærer ved fængslet måtte være ufordragelige, hvorfor hans hensigt var at opføre sig slet. Han blev imidlertid en god fange. Hans hu stod til Amerika, en broder af ham hjalp ham over til England, hvor han, uden at kunne et engelsk ord eller før nogensinde at have været tilsøs, tog hyre med en amerikaner som fuld matros. Han var nemlig en kraftig, frejdig natur, havde et lyst, kækt ansigt, men havde aldrig bestilt noget og skønt byfødte for det meste strejfte om. Han har senere

skrevet 3 breve til lærer SEIP, et fra Christianssand, hvorhen jeg frarådede ham at rejse, og 2 fra Amerika, hvilke sidste ere skrevne juleaften 1878 og juleaften 1879. I sit første brev skriver han blandt andet: „— — — jeg synes endnu at høre det suk, direktøren sendte efter mig, da han på sit kontor havde sagt mig farvel“. Af de andre breve skal jeg citere følgende: „Det har gået mig vel hidtil her, idet jeg tror med en god samvittighed jeg kan sige, jeg har været ærlig og ædruelig, hvilket er to gode dyder. Direktøren havde ringe håb om mig, han sagde i det mindste så, men jeg forlod fængslet med det faste forsæt at blive et bedre menneske. Jeg er overbevist om, at om et menneske forlader en straffeanstalt med det faste forsæt at slå ind på en bedre vej, kan han, så sandt han beder Herren om hjælp og bistand.“ — — — „Jeg takker dem så meget for deres kærkomne brev. De beredte mig en stor glæde ved at sende mig det. Tak, at de ikke har forglemmt mig. Jeg er så glad over, at jeg dog har en, som tænker på mig. Det er en stor trøst for mig, thi jeg ved da også, at de heller ikke vil forglemme mig, når de beder til vor himmelske fader i JESU navn, thi jeg ved, at en troendes bøn formår meget.“

Fangernes lektüre er naturligvis et vigtigt led i reformværket, som tilsigtes herinde. Fanger af første klasse få kun de faste cellebøger, men i de højere klasser få de udlånt bøger fra bibliotheket. Oprindeligt vare de faste cellebøger kun af religiøst indhold, men i disse dage er ved justitsdepartementets velvillige imødekommen „læsebog for folkeskolen og folkehjemmet“, en tyk og indholdsrig bog af blandet indhold, indlemmet blandt de faste bøger. Man fandt det utilrådeligt at tvinge fangerne til religiøs læsning alene, da den tilsigtede hensigt at vende sindet mod det alvorlige ved et sådant afspærrings-system i mangfoldige tilfælde ikke vilde nås. Fængslets bøger holdes i god orden, hvilket især skyldes et fra cellefængslet i Amsterdam lånt kontrolmiddel. Bibliotheket opbevares nemlig på

3 celler, en i hver fløj, og de derværende, særligt dertil udnævnte fanger gennemgå blad for blad samtlige bøger, når de komme hjem fra udlån i de andre celler. Man kan naturligvis hertil kun bruge meget pålidelige fanger af den art, at de ikke have tilbøjelighed til at sætte sig i forbindelse med medfanger, men til dato har man ikke haft meget vanskeligt for at finde dulige fanger, ligesom man heller ikke nogensinde har følt sig skuffet ved det trufne valg. Den mindste riping i bøgerne noteres. Jeg husker navnlig en liden pukkelrygget fange, som for en del år siden hendsad her i 4 år for falsk, og som siden har opført sig så godt og slået sig godt igennem som bud og kolportør hos boghandlere her i byen. Han gjorde bemærkning ved hvert æselsøre og ved hvert neglerids, han tålte ikke, at hans kære bøger bleve makulerede, han rugede over dem med sine argusøjne og anså sit kontrolarbejde noget nær som fængslets vigtigste.

Værksdriften spiller en vigtig rolle i fængslet. Skade kun, at man endnu ikke er kommen så langt, at fangerne få overarbejdspenge eller peculium. MONTESINOS, MACONCHIE, CHARLES LUCAS, fængselskongresserne have udtalt sig til fordel derfor, og sagens natur synes også her at have en vigtig stemme. Fangernes interesse må vækkes, det mærker man snart, når man færdes blandt dem; ellers kommer der en åndelig døs over dem, som i moralsk henseende svækker og nedbryder, hvad der er tilbage af godt i gemytterne. Det at anspore fangeres kræfter, sætte et mål for dem, hvorefter de have at styre, det kan naturligvis ikke andet end virke på den gode side. I mangel af arbejdspenge har jeg fundet på at notere den arbejdsfortjeneste, som kommer fængslet tilgode, i fangens påsyn, hvilken lille foranstaltning jeg ikke er så lidet stolt af, da den virker så godt i egenskab af et uskyldigt surrogat. Der er ikke så ganske få fanger, som med en vis stolthed fortælle mig, at de nu tjene så og så meget, uagtet fortjenesten går deres næse forbi. Hvor der er en mulighed

tilstede, sætter jeg et pensum for det daglige arbejde, men dette må blive et middels pensum, da det ikke går an at gå ud fra de dygtigste arbejdere. Følgen heraf er imidlertid, at den raske arbejder uden ambition ikke gør, hvad en voxen mand bør gøre, og enhver vil kunne forstå, at der er noget slappende i det, at straffestedet eller straffe-arbejdsanstalten, som den kaldes, lægger mindre beslag på fliden end det fri samfund. Med magt kommer man ikke længere end til et vist punkt; fangen må også lokkes og drages, hvis man mener ham det godt.

Jeg har i min fængselsberetning for 1877 givet en udsigt over værksdriften og deri påpeget de mangler, som her ere tilstede. Jeg holder på, at et cellefængsels værksdrift skal være så mangfoldig, og at plukkearbejdet bør indskrænkes så meget som muligt. Der bør være nok af sådant arbejde, som både er legemligt anstrængende og sysselsættende for tanken. Snedkerarbejdet er antagelig det bedste celledarbejde, hvorfor jeg også i slutningen af forrige år har fremsat forslag om, at vort snedkerværksted udvides med omtrent 14 celler. Den nuværende snedkerafdeling (A 2) har 42 celler, hvori der også sysselsættes drejere, træskærere, bødkere og hjulmagere.

Fængslet ejer 4 kardemaskiner, som altid have opdraget disciplinære fanger. De skaffe god rørelse og ere forsåvidt interessante for vedkommende, som de udrette meget arbejde og ved sine drejende hjul og sin knirkende lyd stemme sindet til livlighed og påpasselighed. Disse maskiner have sin historie. I 1860 og 1861 sad her en fange, som var en mere end almindelig kløgtig og driftig mand, og som siden ikke har været under justitiel forfølgning. Han havde tidligere været i Christiania tugthus og foreslog en gang for mig at konstruere en kardemaskine i formindsket målestok efter model af de store maskiner, som han kendte fra tugthuset. Der var noget ved manden, som forsåvidt indgav mig tillid, hvorfor jeg lod ham skride til arbejdet. Ud af sit eget hoved og uden at have så meget som et rids af

den store maskine konstruerede han nu en liden en, som kunde stå i en celle, og da den var færdig og bygget ved en samtidig her i fængslet siddende dulig smed, var den i enhver henseende fortrinlig gjort. Senere er her efter denne bygget 3 andre med og uden loket. Efter det ny beklædningsreglement af 2 August 1880, hvis iværksættelse for fængslets vedkommende dog er udsat til indeværende år, skal imidlertid vadmelet til fangedragten herefter leveres fra Christiania tugthus, hvorfor vore kardemaskiner for den væsentligste del blive overflødige.

I cellefængslet skal den ene fange ikke vide noget om den anden. Man ved, at virkeligheden ser noget anderledes ud. Jeg indser imidlertid ikke andet, end at man stadigt må være på sin post mod kommunikationerne, da der ingen ende vilde være på dem, dersom man ikke stadigt forfulgte dem. Det kan se noget odiøst ud, at man i denne henseende *til sine tider* må „lure“ på enkelte fanger, som bære sig listigt ad, men vil man evindeligt være så delikat, at man ikke skøtter sig om andre opdagelser end dem, man under den daglige drift så at sige snubler over, så er det snart forbi med kontrollen. Man får lære fangerne, at tavshedspligten er indført til deres eget bedste, og at de bryde på, hvad der er tilsigtet ved de kostbare bygninger, når de ikke underkaste sig den. I fængslets første år skete kommunikationerne hovedsagelig ved skrevne lapper og ved samtaler gennem varmekanalen og ud af træk-ruden. Denne måde at meddele sig på existerer vel endnu, men den er for intet at regne ved siden af den senere indførte såkaldte telegrafi. Den udføres ved banken i væg, vindu, køjekrampe o. s. v. og består hos os — efter hvad jeg har kunnet forstå — deri, at et slag betyder a, to slag b, tre slag c o. s. v. Det er jo et tungvindt meddelelsesmiddel, især når man hyppig er nødsaget til at bruge bogstaverne i enden af alfabetet, men lang øvelse udretter dog så meget, at samtalen går ganske raskt for sig, om det end ikke bliver så forfærdelig meget, som på

denne måde kan sendes fra celle til celle. Telegrafisterne straffer jeg altid, da deres fremgangsmåde både er farlig og listig. Naturligvis benyttes især de øjeblikke, da fængslet er mindst bevogtet, den tidlige morgenstund, middagstiden og aftenen, efterat arbejdet er sluttet og nattevagten er sat. Vagten er da forsynet med ladder på benene (sko med bløde såler), så den ikke kan høres under vandringen på gulvet eller gallerierne. Et vant og opmærksomt øre lægger strax mærke til dette særegne stakkato spil, som ikke kan forvexles med den jævne, adstadige lyd, der kommer fra en hammer eller andet værktøj under arbejdet. Det er især fanger, som komme fra Christiania distriktsfængsel, der ere oplærte i den fine kunst, men kunsten har også udbredt sig til landets øvrige distriktsfængsler, hvis opsyn ingenlunde er opmærksomt nok på denne nutidens mærkelige opfindelse. Den er så meget farligere, som den kan bruges af fanger vidt adskilte fra hverandre, når de kun sidde i samme fløj og på samme side. Interessant vilde det være at høre lidt om, hvorledes dette uvæsen arter sig i nordens øvrige cellefængsler.

Den uheldigste side ved cellefængslerne er efter min opfatning den, at ikke alle fanger tåle ensomhedsstraffen, og at derfor enkelte fanger må fjærnes, forinden straffen er afsonet. Hos os har der altid været en stor længsel efter fællesanstalterne hos de dårligste og mest letsindige fanger, hvorfor de også i sin tid have været udtømmelige i sine forsøg på at bevise sin udulighed for cellen. Såvidt jeg har forstået er forholdet ikke sådant i nordens andre cellefængsler, ialfald har jeg ikke af de afgivne beretninger kunnet læse mig dertil. Grunden har tildels, tænker jeg, ligget deri, at der har været en for stor frihed i fangernes samliv i vore fællesanstalter. Når disse komme i den orden, hvori Throndhjems tugthus under den ihærdige overinspektør SOLBERG fortiden er sat, tvivler jeg højlig på, at længslen efter overflyttelse vil være stærkt tilstede hos vore fanger. Men evnen til at udholde cellestraf er ikke tilstede hos

alle. Cellefængslet i Nürnberg modtager efter den i 5te bind af „Blätter für Gefängnissskunde“ indtagne beretning ikke sådanne fanger,

- a. som ere legemligt eller åndeligt medtagne og mere eller mindre udygtige til arbejde, isærdeleshed landstrygere og drukkenboldte, hvis legemlige og åndelige integritet ved deres måde at leve på betydeligt er svækket,
- b. som have et udpræget anlæg til organiske sygdomme,
- c. som ere syge, uden at der er udsigt til, at sygdommen ved lægebehandling snart kan blive hævet,
- d. som ere blinde, svagsynte eller tunghørte og døve,
- e. som ere epileptiske eller lide af nervøse tilfælde,
- f. som ere krøblinge,
- g. som ere sindssyge eller tilbøjelige til sindssygdom,
- h. som ere egne og underlige, så man kan tro, at de have anlæg til sindssygelighed,
- i. som have sindssygdom arvelig i sin familie.

Disse fordringer synes vel noget strænge, men de pege dog hen i den retning, hvor udygtigheden er at søge. Her i fængslet har man — rigtignok i kort tid — behandlet både blinde og døvstumme fanger for ikke at tale om krøblinge, men det vilde visselig ikke være rigtigt, ganske at se bort fra deslige fysiske mangler hos fangerne. Undtaget fra cellestraf burde også den fange være, som ikke forstår landets sprog, ialfald når de højere funktionærer ikke kunne meddele sig til ham på hans eget. Alene af den grund burde Finmarkens oprindelige beboere (Lapperne), som i den sidste tid ved Tromsø Stifts indlemmelse i fængslets jurisdiktion sendes hid, ikke modtages, når de ikke forstå norsk. Men den omstændighed, at de ere halv-vilde naturmennesker, synes i og for sig at gøre dem uskikkede for den kunstige straffemåde, og det vil næppe gå i længden med at indespærre dem i celle. Vor erfaring i denne henseende er ikke meget lang, men der er dog allerede antydninger til, at det ikke vil gå med dem her, skønt de ere så barnlige og naturlige, at man kan fristes

til at kæle for dem, hvilket man dog for resten skal vogte sig for. Det vigtigste moment ved bedømmelsen af en fanges evne til at udholde cellestraf ligger dog i hans tilbøjelighed til sindssygdом, og her må man særligt have sin opmærksomhed henvendt på svækkede og fordrukne individer. Vor ifjor afdøde fængselslæge IVAR ONSUM, som var sindssygelæge ex professo, var altid bange for fanger, som havde haft delirium eller vare svækkede ved drik og uordenligt leynet. Han vilde ialfald nødtigt have dem igen som recidivister. Egne og underlige individer, raringer, som man kalder dem, med besynderlig opfatning og fremtræden, med en flygtig, vekslede tankeretning, så man aldrig i ro kan behandle en enkelt materie med dem, idet de ligesom hoppe om fra den ene tanke til den anden, have altid forekommet mig mistænkelige her i fængslet. Når man ikke er sindssygelæge, har man naturligvis vanskeligt for at beskrive phænomenerne, men ved øvelse får man dog et nogenlunde skarpt syn for hvad slags mennesker det er, som ikke passe i cellen. Der udfordres en vis grad af ligevægt i sindet hos den, som hele døgnet skal stille sig selv alone. Der er barnagtige, halvfjantede, utålmodige og urolige gemytter, som det er såre vanskeligt at holde indenfor de fire cellevægge, ialfald i lang tid, og der er på den anden side heftige, voldsomme gemytter, som have vanskeligt for at finde den væsenlige underholdning hos sig selv, og som derfor oprives af ensomheden og forbitres. Her sad ifjor en fange, som efter ny dom blev overført til Akershus fæstning, efterat han havde siddet her i fire år. Han blev åbenbart værre og værre for hvert år han hensad her og udtalte det også selv, men han var rigtignok recidivist og havde som ovenfor berørt udsigt til mere straf, når de lange fire år her vare endte. Det slags fanger (med maximum af cellestraf og derefter straf i en fællesanstalt) er til stort besvær både for sig selv og fængslet. Cellefangen må kunne eller ialfald kunne læres til at beskæftige sig med sig selv og til at ordne sine egne tanker. Det er

ikke alle, som ved at indrette sig så fornuftigt som en fange, der hensad her i fire år fra 1867—1871, dømt for groft tyveri og falsk, og som efter løsladelsen opførte sig godt, men senere er død. Han var en løs og barnagtig person, men ved hjælp af sine fotografibilleder, hvoraf han efterhånden fik sig en hel del tilsendt, holdt han i fritimerne skole på sin celle. Han stillede billederne op på væven i sin vævestol, satte sig foran dem med en alen i sin hånd og examinerede dem efter tur, idet han uafslædig førte ordet. I begyndelsen trode jeg han havde en skrue løs, men jeg opdagede snart, at han på denne måde kun udfyldte ensomheden. Han lagde sine elever gale svar i munden, slog ivrigt med sin alen i vævestolen og korrigerede dem, gav også rigtige svar og roste efter fortjeneste. Det var meget morsomt gennem kighullet at iagttage denne pædagogiske selvunderholdning.

Det vilde for mig og fængslet være meget interessant og lærerigt at høre fra kolleger om, hvorledes forholdet hos dem stiller sig hvad den her sidst berørte vigtige materie angår, ligesom jeg overhovedet med denne lille skitzeagtigt behandlede afhandling tilsigter at fremlokke udtalelser fra dem, som i norden have med cellefængsler at bestille. De officielle beretninger kunne ikke altid gå ind på enkelthederne og navnlig ikke ind på personlighederne; jeg har ialfald her til hensigt at være mere subjektiv og løfte lidt på det noget tunge dække, som de afgivne beretninger kaste over fængslerne. Jeg vil nu give en opgave over, hvor mange fanger det er, som siden fængslets begyndelse ere overførte til fællesanstalt eller ved indbringelsen afviste dertil.

	Overflyttede til fællesanstalt.	Afriste ved Ind- bringelsen.		Overflyttede til fællesanstalt.	Afriste ved Ind- bringelsen.
1851	1	„	1857	24	6
1852	22	2	1858	26	6
1853	7	4	1859	15	7
1854	20	5	1860	8	7
1855	17	2	1861	8	3
1856	17	4	1862	5	4

	Overflyttede til fællesanstalt.	Afviste ved ind- bringelsen.		Overflyttede til fællesanstalt.	Afviste ved ind- bringelsen.
1863	2	5	1873	„	1
1864	1	4	1874	„	2
1865	3	9	1875	„	9
1866	3	5	1876	3	3
1867	3	5	1877	1	8
1868	3	7	1878	4	6
1869	1	3	1879	1	8
1870	4	3	1880	2	9
1871	3	5	1881	7	5
1872	„	3			

Jeg er bange for, at vore fanger have for lidet luft, og at grunden til den måske hyppigere forekomst af uduelighed for cellen i sammenligning med andre cellefængsler kan ligge deri. Trækruderne i vore celler ere små, kun i 13 celler er i den senere tid vinduet indrettet til at slå helt op. Tvivlsomt er det også, tror jeg, om gas er et heldigt belysningsstof for celler. Jeg slutter fra mig selv, idet jeg føler et tryk på hovedet, når jeg længe opholder mig i et rum, som oplyses med gas. Fangerne hos os tilholdes at skvætte vand på gulvet, når gassen tændes, hvilket åbenbart forfrisker luften*).

Renlighed drevet til det yderste er en nødvendighed for disciplinen i alle fængsler og for sundheden især i cellefængslerne. Jeg holder strengt derpå og ofrer adskillig

*) I Forbindelse med materien om fangernes evne til at sidde i celle meddeles, at vort fængsel fra dets begyndelse til dato har 6 selvmord, nemlig i 1853 - 1. 1867 - 1. 1868 - 1, 1871 - 1. 1879 - 1. 1881 - 1.

Af selvmorderne vare 4 normænd, 1 svensk og 1 dansk.

Efter Dr. O. J. Brocius „Kongeriget Norge og det norske folk“ indtraf der her i landet i tidsrummet 1836—1870 gennemsnitlig 98 selvmord for hver million indvånere, af hvilke 77% mænd og 23% kvinder. I tidsrummet 1866—1870 indtraf 119 selvmord pr. million alene af mandkønnet. Forholdet i Sverige er omtrent det samme, medens der i Danmark efter samme forfatter i tidsrummet fra 1864—1873 indtraf 248 selvmord pr. million indvånere.

tid på dens grundige gennemførelse, men det er ikke et let stykke arbejde i et fængsel, hvor der uafslædig veksles med fanger og hvor straffetiden for så mange er ganske kort. To gange om året gennemgår jeg med vedkommende vagtmester og afdelingsvogter samtlige celler og lader mig forevise hvert stykke inventarium, fra køjen, der rulles op for mig, til redekammen, hvori der ikke må findes noget smuds. Jeg erindrer med taknemlighed min korrespondance i mine tidligere fængselsår med Direktør F. BRUNN i København, som da bestyrede Vridsløselille cellefængsel. Jeg meddelte mig jævnlig til ham og jeg erindrer, at vi samtidig havde ordnet det således i vore celler, at hvert stykke inventarium skulde have sin bestemte plads. Vi fandt det nødvendigt at holde cellefangen under streng kontrol, for at han ikke skulde synke sammen, men stives op under en gennemført række af leve- og ordensregler. Og vist er det, at den strenge fordring til renlighed og orden er et i høj grad virkende disciplinært middel. Disse uordenlige mennesker, som danne fængslernes faste stok, generes betydeligt af den evige vasken og pudsen, men den civiliserer dem samtidig. Der er altid enkelte fanger, som til slutning finde behag i renligheden og pudse sine madkopper så nøje, at de skinne som „sølvstøj“, hvilket er blevet et stående udtryk her i fængslet. Nu er der måde med alt, selv med renlighed og orden, og jeg ved endnu ikke, hvor langt man i den retning tør gå. Overinspektør SOLBERG besøgte mig i sommer og havde stor fornøjelse af at se, hvorledes cellerne vare ordnede. Han studsede derover, at enkelte fanger tørkede de klæder, som de selv have at vaske, på en snor, medens andre ikke havde en sådan snor. Ja, jeg kunde ikke forklare dette anderledes, end at enkelte fanger til sit arbejde havde brug for en snor som de da også anvendte til tørking, medens andre ikke havde dette instrument. Han gjorde bemærkning ved det, mig stødte det ikke. Men hvorom alting er, så tror jeg det er bedre her at gå for vidt, end at være lidet nøje-

regnende. Den smukkeste orden i celler, som jeg har iagttaget, var i Millbank fængsel i London, som jeg besøgte 1872. Her tror jeg rigtignok ikke der eksisterede en sådan anomali som den her nævnte med tørkesnoeren.

Vore fanger bade om sommeren en gang hver uge, idet de få et koldt styrtebad, om vinteren en gang hver 3die uge i varmt vand. Fængslet har 6 badekar, men kan ikke skifte vand oftere end at 7 mand må bruge det samme vand, hvilket hverken er net eller ganske forsvarligt. Vor ny fængselslæge KRÖNIG opholdt sig herover og foreslog, at hver fange om vinteren kun skulde bade sin overkrop og sine fødder i en balje, men at hver fange skulde have rent vand. Dette rimelige forlangende gik jeg strax ind på, hvorfor vinterbadningen nu foregår på denne måde. Baljen slås ud og fyldes fra badekarret med rent vand for hver gang en fange bader, naturligvis af fangerne selv.

Der står mangfoldige emner tilbage, som med lige så megen berettigelse kunde gøre fordring på at blive berørte her, men jeg har især udvalgt dem, hvorom jeg for øjeblikket ønskede at høre andre erfarne mænds mening. Jeg vil altså slutte her, men først må jeg gøre nogle almindelige bemærkninger.

Jeg har haft mellem 4 og 5000 fanger i mit fængsel, mellem hvem jeg altså har levet i disse snart 24 år, hvori jeg har bestyret vort cellefængsel. Jeg bruger af og til at blade gennem karakterbøgerne for at opfriske mindet om de forskellige personligheder og om alt, hvad der er gået for sig indenfor disse mure. Det er et højst broget billede, som da ruller sig op for mig, thi hvad er det ikke for en underlig flok af mennesker, som man har levet med, i hvis tankeretning man har forsøgt at trænge ind, og hvis inderste og lønligste forhold man er bleven medvider i? Mange af disse folk have jo ærgret og plaget og skuffet en, det kan ikke være anderledes, men det må dog siges, at en stor del af dem har været til glæde. Det er ikke blot ondskaben, som fører til fængsel, det er også ulykken, men

selv hvor det er det onde gemyt, som har bragt fangen hertil, så kan også det vække medlidenhed, thi det er ikke godt til vuggegave at have fået et hårdt og lidenskabeligt sind, når opdragelsen senere ikke anviser det rette spor. Alene den omstændighed, at fængslerne for den væsentligste del fyldes med individer af den laveste folkeklasse, vækker til alvorlig eftertanke. Hvem tør sige, at deres naturer ere slettere end individernes i de mere lykkeligt stillede klasser. Intet er derfor rimeligere, end at fængslerne vække den hele civiliserede verdens interesse, det skulde da være, at en større rimelighed talte for, at man vågede over de i samfundet lavest stillede allerede forinden de bleve bekendte med fængslerne, navnlig over deres børn. Det er jo sørgeligt at se, hvilken ungdom de fleste af vore fanger have haft, hvor mange der have haft forbryderiske eller fordrukne forældre, hvor mange der i barneårene have været udsatte (det er jo ikke sjældent, at de på landet allerede fra 8 års alderen må ud at tjene sit brød som jøtere), hvor mange der ere uægte fødte, og hvor mange der på anden måde have tabt sine barneår, som hos de lykkelige regnes for de lykkeligste år. Man må snarere beundre de fattige klasser, at de ikke afgive mere mandskab til fængslerne, end de virkelig gøre. Jeg ved nok, det nytter ikke at gruble over de ulykkelige forhold sådan som de en gang ere, men godt er det for en fængselsmand, når han ikke altid for strengt vejer de årsager, som foranledige faldet. Skulde han årevis gå med foragt blandt sine fanger, så vilde han snart selv blive forstenet og fortrøket. Men han må vogte sig for sentimentalitet, thi den gør kun ondt værre. Han må holde strengt hus og arbejde til, at fængslet bliver så afskrækkende som muligt. Hans kærlighed må være således beskaffen, at den støder fra fængslet og ikke lokker til. Og han må aldrig opgive nogen. Dr. WINES siger: „There are many prisoners weak, and some deplorably wicked; but so long as Divine Providence is pleased to retain men in this world of probation

at all, our right may well be disputed to regard or pronounce any to be irreclaimable.“ Det hører jo til fængselsmandens ubeskrivelige glæder, når pludselig en opgivet og gentagende fældet mand vender om og lever skikkeligt. Jeg tænker, der er intet fængsel, hvor man ikke kender det phænomen. Jeg kunde nævne mange eksempler og jeg tør næsten sige, at man lige så hyppigt bliver overrasket på denne behagelige måde som skuffet i sine gode forventninger. Det er nemlig langt fra, at man tror på hver fanges omvendelse, fordi han har opført sig godt i fængslet. Der skal noget ganske andet til. Man må derfor aldrig blive træt, men arbejde trøstigt med håb mod håb. Og aldrig må man tro, at fængslet ikke bærer sin skyld for det mindre heldige resultat. „Det ligger i sagens natur,“ siger HEPWORTH DIXON, „at et fængsel altid må undergå forandringer“. Stilstand er tilbagegang, der er en stadig flugt i de menneskelige gemytter, og man må følge dem med rimelige reformer. Men der er naturligvis grundprinciper, som stå fast, og jeg ved intet grundprincip bedre end MACHONOCIES: „The prisoners destiny, during his incarceration, should be placed, measurably, in his own hands; he must be put into circumstances where he will be able, through his own efforts, to continually better his condition.“

Fra disse mine mange fængselsår erindrer jeg også med glæde mange af vogterne og andre funktionærer ved fængslet, fordi de troligt have stået mig bi og hjulpet mig i arbejdet. Jeg vil nævne et tilfælde. Den nuværende overvagtimester (underinspektør) JOHANNESSEN reddede i 1877 fængselslægens liv, idet han med raskhed greb en noget sindssygelig fange, som med en svær tollekniv overfaldt lægen. JOHANNESSEN fik sin overlæbe fuldstændig kløvet af kniven, men holdt fangen med sin kraftige hånd, indtil der kom hjælp. Jeg var den gang meget nervøs og svag, så jeg endogså tænkte på at tage afsked. Idet JOHANNESSEN stærkt blødende blev bragt op til lægens kontor for at blive behandlet for sit sår, sagde han til de omstående:

„ikke sige noget til direktøren“. Han vidste, hvor nær jeg den gang tog mig af alt sligt, og han vilde derfor i det længste skåne mig for ubehageligheder. Uagtet der på den tid skulde mindre til for at ryste mine nerver, erindrer jeg, at jeg med ro modtog budskabet om den uhyggelige begivenhed, og at jeg endogså vovede at være tilstede, da lægen behandlede såret og til slutning syede den kløvede løbe sammen.

R. PETERSEN,
Fængselsdirektør.
